

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В АПК**PROBLEMS AND PROSPECTS OF INVESTMENT IN AIC**

Стаття присвячена проблемі доцільності залучення інвестицій в АПК в сучасних умовах економіки і впливу світової кризи з урахуванням проблем інноваційно-інвестиційного процесу агропромислової сфери господарювання.

Вихід сільського господарства із глибокої кризи стає найважливішим визначальним фактором подальшого його розвитку, зумовлює реформування суспільного устрою на селі шляхом інституціональних перетворень, що було пріоритетом у початковий період аграрної реформи, але й залучення в аграрний сектор великомасштабних інвестицій. Формування сприятливого, економічно еквівалентного ринкового середовища, в якому економіка стає сприйнятливою до інвестицій, має стати найважливішим елементом стратегії державної аграрної політики на сучасному етапі.

Особливістю здійснення інвестиційної діяльності в агропромисловому комплексі є залучення державних та приватних інвестицій. Перспективним є створення інтегрованих формувань – забезпечення відносно рівних економічних умов учасникам процесу й погодженого розвитку всіх технологічних ланок вироблення кінцевого продукту.

Ключові слова: *інвестиційна діяльність, агропромисловий комплекс, інноваційна діяльність, інвестиційні ресурси, сільське господарство, аграрна політика.*

Постановка проблеми. Останнім часом однією з найбільш актуальних проблем аграрного сектору економіки являється створення сприятливого інвестиційного клімату в аграрній сфері та активізація інвестиційної діяльності всіх господарюючих суб'єктів.

Враховуючи сучасний фінансовий та матеріально-технічний стан агропромислового комплексу, розв'язок зазначеної проблеми вимагає якісної зміни підходів до управління агропромисловим комплексом як на макрорівні, так і мезорівні, адаптації їх до умов ринкових відносин.

Внаслідок значних прорахунків в стратегії та тактиці аграрних перетворень привів до диспропорції в АПК, спаду виробництва, втратою багатьох сільськогосподарських товаровиробників фінансової стійкості, зниженню життя населення, негативним демографічним наслідкам на селі та економіко-політичною ситуацією в країні. Узагальнюючи це, варто зазначити, що складне фінансове становище сільськогосподарських підприємств робить їх непривабливими для інвесторів, а власний капітал для довгострокових вкладень обмежується лише амортизацією, яка неухильно зменшується. Враховуючи ці фактори, можна стверджувати, що проблема інвестиційної привабливості аграрного сектору є однією з найбільш актуальних.

Аналіз останніх джерел досліджень і публікацій. Проблемам залучення інвестицій в АПК присвячено багато наукових праць, як зарубіжних, так і вітчизняних вчених. А саме праці В. Гоцова, С. І. Абрамова, І. Хіцкова, Р. Гумерова, Е. Ю. Кирилова, М. В. Брик, О. В. Коломицева, А. Д. Остапчука, Д. М. Титаренка, Є. О. Ланченка та ін. Однак вирішення проблем в агропромисловому комплексі надалі залишаються актуальним, тим паче в нових ринкових умовах господарювання.

Формулювання цілей статті. Метою статті є визначення особливостей інвестиційної діяльності на агропромислових підприємствах, виявлення основних проблем та перспектив залучення інвестицій в АПК.

Для досягнення поставленої мети в статті вирішуються такі завдання:

- розглянуто актуальність здійснення інвестиційної діяльності на підприємствах в агропромисловому комплексі;
- визначено роль держави, як і інвестора та контролюючої ланки;
- досліджено основні проблеми залучення інвестицій в АПК;
- окреслено напрями підвищення інвестиційної привабливості аграрного сектору економіки.

Викладення основного матеріалу дослідження. Інвестиційний процес виступає ключовим фактором економічного розвитку. За формою – це сукупність економічних відносин, за змістом – органічна частина відтворювального процесу.

Інвестиції сприяють вирішенню багатьох проблем національної економіки в цілому й сільськогосподарства зокрема. Від них залежить вихід із кризи, збільшення оподаткованої бази, дохідної частини бюджету, підвищення конкурентоспроможності продукції, прискорення диверсифікованості експорту.

Розвиток агропромислового комплексу – це активний процес, у якому завдання результативного споживання фінансових ресурсів, залучення додаткових джерел фінансування, пошук потенційних інвесторів взаємозалежне з генеруванням нових знань і ідей, технологічним освоєнням нових наукових відкриттів, винаходів і розробок; впровадженням нововведень, вибором найкращих сучасних форм організації й управління виробництвом. В сучасних умовах організація сільськогосподарства особливу актуальність набувають питання пошуку джерел залучення інвестицій, використання інвестиційних ресурсів для поживлення інноваційної активності в сільськогосподарських організаціях, що буде сприяти відновленню відтворювального процесу в сільському господарстві. Вирішення даних проблем можливо за умови необхідної відповідності інвестицій інноваціям, тісної взаємодії інвестиційних і інноваційних процесів у сільському господарстві. Такий підхід спричиняє обов'язковість розгляду інвестицій і інновацій як єдиної системи від успішного розвитку й функціонування якої залежить рівень економічного підйому й стабілізація розвитку сільського господарства й АПК у цілому [1, с. 8].

Специфікою інноваційного процесу в сільському господарстві є та обставина, що розширене відтворення перебуває під впливом факторів, які необхідно враховувати при розвитку й функціонуванні інвестиційно-інноваційної діяльності сільського господарства. Незважаючи на різноманіття й неоднорідність факторів, що впливають на функціонування й розвиток інвестиційно-інноваційної діяльності сільського господарства, доцільним є їх об'єднання в однорідні групи: зовнішні (негативні й позитивні) і внутрішні фактори (сприятливі й несприятливі, що включають потенціал, який дає можливість функціонувати, виживати, розбудовувати в певний проміжок часу, але й бути джерелом проблем у тому випадку, якщо вони не забезпечують оптимального функціонування процесу).

На сьогодні держава має низку перешкод для вливання грошових потоків в агробізнес. Серед них існує проблема коливань процентних ставок, збільшення яких, за теоретичними дослідженнями, повинне приводити до припливу інвестиційного капіталу в країну. Оскільки в Україні репутація стабільності економічних процесів підірвана, ця теорія буде працювати радше навпаки – високе значення процентної ставки слугуватиме фактором, що відлякує іноземних інвесторів [2, с. 13]. Крім процентної політики, в країні існує низка інших проблем, що несприятливо впливають на інвестиційну діяльність агропромислового сектору:

- нераціональне використання поливних земель через нестачу мінеральних добрив, гербіцидів, паливно-мастильних матеріалів, а також зносу меліоративного фонду, скорочення парку дощувальної техніки;
- низька ефективність діяльності сільськогосподарських підприємств і як наслідок деформацій у співвідношенні цін на сільськогосподарську продукцію та матеріально-технічні ресурси, що споживаються в сільському господарстві;
- фізичний і моральний знос основних виробничих фондів;
- нестача власних фінансових оборотних коштів і складності доступу до кредитних ресурсів, як внаслідок відсутності застави;
- слаборозвинена ринкова інфраструктура, зокрема, система збуту і зберігання сільськогосподарської продукції;
- занепад соціальної сфери в сільській місцевості;
- недосконала нормативно-правова база (неефективне регулювання використання електроенергії, паливних ресурсів, неправильне зберігання сільгосппродукції та ін.).

Для забезпечення сталого розвитку галузей сільського господарства необхідний діючий організаційно-економічний механізм, заснований на комбінації державного регулювання й ринкового саморегулювання, проведення збалансованої цінової, фінансово-кредитної політики, активізації інвестиційно-інноваційної діяльності. За недостатності фінансових ресурсів виникає необхідність пошуку додаткових джерел фінансування. У цьому зв'язку особливу актуальність здобувають проблеми формування, розвитку й підвищення рівня інвестиційної активності галузей сільського господарства, що припускає вдосконалювання й розвиток інвестиційно-інноваційної діяльності.

Сучасна аграрна політика держави не виявила позитивного впливу на забезпечення збалансованого й стійкого функціонування галузі, на розвиток інвестиційної діяльності, впровадження досяг-

нень науково-технічного прогресу, що негативно виявилось на ході відтворювального процесу в галузях сільського господарства.

В сучасних умовах розвитку агропромислового комплексу України існують проблеми, які можна згрупувати в такі групи [3, с. 285]:

- техніко-технологічне відставання сільського господарства від розвинених країн світу через недостатній рівень доходів сільськогосподарських товаровиробників для здійснення модернізації, а також стагнація машинобудування для сільського господарства й харчової промисловості;
- обмежений доступ сільськогосподарських товаровиробників до ринку в умовах недосконалості його інфраструктури й зростаючої монополізації торговельних мереж;
- повільні темпи соціального розвитку сільських територій, що визначають погіршення соціально-демографічної ситуації, відтік працездатного населення, особливо молоді.

Сучасна ситуація в інвестиційній сфері формувалася під впливом зміни структури й джерел фінансування інвестиційних видатків; інституціональних трансформацій у національній економіці; коливань рівня й структури цін на інвестиційну продукцію, структури інвестиційного попиту й інше.

Одним з напрямків підвищення ефективності виробництва в сільськогосподарських підприємствах різних форм власності й організаційно-правових форм є активізація інвестиційної діяльності в усі галузі агропромислового комплексу.

Активізація інвестиційної діяльності є не тільки основною умовою виходу сільського господарства із глибокої кризи, але й стає найважливішим визначальним фактором подальшого його розвитку. Потрібно не тільки реформування суспільного устрою на селі шляхом інституціональних перетворень, що було пріоритетом у початковий період аграрної реформи, але й залучення в аграрний сектор великомасштабних інвестицій. Необхідність в інвестиціях спостерігається практично у всіх сферах й галузях АПК. Тому створення передумов для масового припливу інвестицій в аграрний сектор повинне стати найважливішим елементом стратегії державної аграрної політики на сучасному етапі. Насамперед, необхідно забезпечити на державному рівні формування сприятливого, економічно еквівалентного ринкового середовища, у якому економіка стає сприйнятливою до інвестицій, а в суб'єктів господарювання з'являються й розширюються інвестиційні можливості для відновлення основного капіталу і його нарощування за рахунок власних і притягнутих коштів, включаючи й іноземний капітал. Це значною мірою може бути досягнуте шляхом впровадження нового, адекватного ринкової системі економічного механізму господарювання, що враховує специфіку сільського господарства [6, с. 78].

Основними факторами які позитивно впливають на залучення коштів в агропромисловий сектор є наступні:

- низька собівартість, яка пов'язана з тим, що в Україні інвестиції в 1 га в чотири рази нижче, ніж у країнах ЄС, низька вартість оренди землі, а також низькі витрати на оплату праці;
 - пільгове оподаткування. Нульова процентна ставка ПДВ, а також фіксований сільськогосподарський податок у десятки разів нижче від податку на прибуток;
 - наявність великих ділянок землі сільськогосподарського призначення, доступних для оренди.
- Україна має найбільший банк орних земель в Європі (близько 33 млн га);
- кліматичні умови, сприятливі для ведення сільського господарства;
 - високий потенціал підвищення врожайності за умови використання передових технологій обробки землі і вирощування культур;
 - вдале географічне положення на перетині торговельних потоків між Азією, Близьким Сходом і Західною Європою;
 - потенціал зростання внутрішнього споживання;
 - відсутність жорсткої конкуренції. Більшість гравців ринку підприємства «старої формації» з низькою економічною ефективністю;
 - висока прибутковість бізнесу. Сучасні українські аграрні компанії працюють з рентабельністю, що значно перевершує показники зарубіжних аналогів;
 - доступність фінансування та інвестиційного капіталу. Галузь залишається найпривабливішою для іноземних інвесторів, а також внутрішніх фінансових інститутів;
 - потенціал до зростання інвестицій після скасування мораторію на продаж землі;
 - низький поріг входу на ринок. З відносно невеликими інвестиціями, за наявності компетентної команди, можна швидко організувати досить велике виробництво.

Виходячи з вищевикладеного, можна стверджувати, що Україна має потенціал експортера з високими рівнями доходів.

Однієї з актуальних проблем АПК на сьогоднішній день залишається організація ефективного управління агропромислового комплексу, яка в умовах ринкової економіки неможлива без об'єднання фінансових, матеріально-технічних і трудових ресурсів учасників виробничого процесу [7, с. 50].

Можна виділити кілька варіантів інвестування в сільськогосподарські підприємства та створення агропромислових формувань в АПК.

Перший, найпоширеніший варіант – залучення інвесторів через державні управлінські структури (обласні та районні адміністрації) з їхньою фінансовою участю в статутному капіталі створюваної агропромислової інтегрованої структури.

Другий варіант інвестування аграрного сектору – це коли великі приватні компанії зі своєї ініціативи приходять у сільське господарство й на взаємовигідних умовах вкладають свій капітал у розвиток сільськогосподарського виробництва.

На перший план висувуються питання розвитку інтеграції в АПК як необхідної умови підвищення ефективності агропромислового виробництва.

Сільське господарство стало привабливим для виробничого інвестування: не сезонне кредитування (хоча останнє також одержало досить велике поширення в останні роки), а саме організація власного виробництва з боку сільськогосподарських, так і несільськогосподарських компаній. Інвестиції й організація виробництва у великих масштабах стали поширеною практикою. Інвесторами стають приватні несільськогосподарські компанії, тоді як раніше інтеграційні зв'язки більшою мірою ініціювалися самими сільгоспвиробниками (переробка в господарстві) або регіональними владою в якості підтримки сільгоспвиробників [8, с. 178–179].

Перспективним є створення інтегрованих формувань – забезпечення щодо рівних економічних умов учасникам процесу й погодженого розвитку всіх технологічних ланок проведення кінцевого продукту. Це досягається насамперед упорядкуванням економічних відносин між сільськогосподарськими підприємствами, що переробляють, обслуговують і іншими підприємствами й організаціями, що є учасниками кооперації.

Відновлення управління АПК на основі інтеграції процесів проведення, зберігання й реалізації продукції є одним з найменш витратних напрямків поліпшення ситуації в агропромисловому виробництві. Забезпечити стабільність і подальший розвиток агропромислового проведення необхідно на основі інтеграції. Процес проведення в економічно слабких господарствах, як правило, здійснюється на основі об'єднання із прибутковими переробними, сервісними підприємствами й організаціями несільськогосподарського напрямку, які надають інвестиції, обігові кошти й техніку. Розвиток інтеграції й кооперації дозволяє консолідувати засіб виробництва, об'єднати розрізнені стадії єдиного технологічного процесу, застосувати інновації й розширити масштаби виробництва. У результаті оптимізуються міжгалузеві зв'язки, розбудовується велике підприємство, скорочуються витрати виробництва й підвищується конкурентоспроможність продукції.

Підвищення інвестиційної привабливості аграрного сектору є можливим при виконанні таких умов:

- по-перше, значно збільшивши фінансову складову державної допомоги галузям АПК;
- по-друге, викоринивши диспаритет цін між промисловістю й сільськогосподарським виробництвом.

Висновки. Важливим напрямом, що сприяє підвищенню ефективності інноваційно-інвестиційної діяльності в АПК, є наявність оперативної, достовірної й точної інформації, формованої різними видами обліку – фінансовим, управлінським, податковим.

Таким чином, в умовах інтеграції країни у світові господарські зв'язки, існує необхідність вибору пріоритетних напрямів розвитку аграрного сектору. У цьому зв'язку необхідно коректувати заходи внутрішньої аграрно-продовольчої політики нашої країни, у тому числі, в першу чергу, активізувати інноваційно-інвестиційну діяльність аграрного сектору економіки.

Список використаної літератури

1. Абрамович І. В. Інвестування в аграрний сектор економіки України : проблеми та напрями їх вирішення / І. В. Абрамович // Держава та регіони. – 2007. – № 1. – С. 7–9. – (Серія : Економіка та підприємництво).

2. Зельднер А. Инвестиции – условие стабильности и экономического роста в АПК / А. Зельднер // АПК : экономика, управление. – 2005. – № 12. – С. 11–16.
3. Поліщук Н. В. Проблеми управління інноваційною діяльністю вітчизняних підприємств [Електронний ресурс] / Н. В. Поліщук // Вісник ДДМА. – 2009. – 2 (5Е). – С. 283–287. – Режим доступу : http://www.nbu.gov.ua/e-journals/VDDMA/2009_2/article/09PNVAIA.pdf
4. Проняєва Л. І. Управлінський облік і інноваційно-інвестиційна діяльність в АПК / Л. І. Проняєва // Економічний аналіз : теорія й практика. – 2008. – № 19. – С. 28–36.
5. Ривак О. С. Інвестиційна діяльність в агропромисловому комплексі України / О. С. Ривак // Економіка АПК. – 2008. – № 1. – С. 76–84.
6. Рогаченко І. С. Рациональна система інвестицій – умова ефективного агропромислового виробництва / І. С. Рогаченко // Збірник наукових праць Подільського державного аграрно-технічного університету. – 2009. – № 17. – С. 301–302.
7. Череп А. В. Інвестиційна діяльність в Україні: стан та шляхи її активізації / А. В. Череп, Г. І. Рурка. // Держава та регіони : науково-виробничий журнал. – 2011. – № 3. – С. 48–52. – (Серія : Економіка та підприємництво).
8. Чорний Р. В. До питання залучення інвестиційних ресурсів в АПК України / Р. В. Чорний // Галицький економічний вісник. – 2009. – № 2. – С. 177–180. – (Аграрні та екологічні проблеми економіки).
9. Щукін Б. М. Інвестування : курс лекцій. / Б. М. Щукін. – К. : МАУП, 2004. – 216 с.

References

1. Abramovich, I. (2007) Investment in agricultural sector of Ukraine : problems and ways of their solution . *Derzhava ta rehiony. Seriya : Ekonomika ta pidpryemnytstvo*, (1), pp. 7–9.
2. Zeldner, A. (2005) Investments – the condition of sustainability and economic growth in AIC. *APK : ekonomika, upravleniye*, (12), pp.11–16.
3. Polishchuk, N. V. (2009) Problems of management by innovative activity of domestic enterprises [Internet]. *Visnyk DDMA*, 2 (5E), pp. 283–287. Available from : http://www.nbu.gov.ua/e-journals/VDDMA/2009_2/article/09PNVAIA.pdf
4. Pronyayeva, L. I. (2008) Management accounting and innovative investment activities in AIC. *Ekonomichnyy analiz : teoriya i praktyka*, (19), pp. 28–36.
5. Ryvak, O. S. (2008) Investment activities in agro-industrial complex of Ukraine. *Ekonomika APK*, (1), pp. 76–84.
6. Rohachenko, I. S. (2009) Rational system of investments – the condition for efficient agro-industrial production. *Zbirnyk naukovykh prats Podilskoho derzhavnoho agrarno-tehnichnoho universytety*, (17), pp. 301–302.
7. Cherep, A. V. (2011) Investing in Ukraine : the state and ways of its enhancing. *Derzhava ta rehiony. Seriya : Ekonomika ta pidpryemnytstvo*, (3), pp. 48–52.
8. Chorny, R. V. (2009) On the issue of investment attraction in AIC of Ukraine. *Halytskyy ekonomichnyy visnyk*, (2), pp. 177–180.
9. Shchukin, B. M. (2004) Investing. Kyiv : MAUP, 216 p.

L. M. Petrenko

PROBLEMS AND PROSPECTS OF INVESTMENT IN AIC

Introduction. *Agricultural sector in Ukraine is becoming more and more attractive to investors. Ukraine has favorable climatic conditions and geographical location, the availability of agricultural lands, so it is able to increase the volumes of agricultural production. To create a stable and reliable AIC operation large investment in physical infrastructure and not less investment to solve urgent problems of social development are required.*

The aim of the study is to determine characteristics of investment in agricultural enterprises, to identify the main problems and prospects of attracting investment in agriculture.

Problem. *In modern conditions of the development of agriculture in Ukraine there are problems of technical and technological backwardness of agriculture from developed countries due to low incomes of agricultural producers for modernization, limited access of agricultural producers to the market in the conditions of its infrastructure imperfection and the increasing monopolization of retailers and slow pace of social development of rural areas.*

The main material. *Enhancing of investment is not only a basic condition for the way out of a deep agricultural crisis, but also becomes a crucial determinant of its further development. That is, successful AIC*

development requires not only reforming of social structure in rural areas through institutional reforms that was a priority in initial period of agrarian reform, but also attracting of large investment in agricultural sector. The creation of preconditions for a massive influx of investment in agriculture must become an essential element of the strategy of the state agrarian policy today. First, it is necessary to provide the formation of a favorable, economically equivalent market environment at national level, in which the economy is susceptible to investment and in entities investment opportunities for capital recovery and its extension through their own and attracted funds including foreign capital are appearing and expanding.

Results and discussion. *To ensure the development of agricultural sector an effective organizational and economic mechanism based on a combination of government regulation and market self-regulation, balanced pricing, financial and credit policies, intensification of investment and innovation are needed. For the lack of financial resources it is necessary to find additional sources of funding.*

Conclusions and recommendations. *The availability of rapid, reliable and accurate information formed by different types of accounting – financial, administrative, tax one – is an important direction that improves the efficiency of innovation and investment in agriculture.*

Thus, in the conditions of integration into the world economic relations there is a need to choose priority directions of the development of agricultural sector. In this regard it is necessary to correct the measures of internal agro-food policy of our country, including in the first place the intensification of innovation and investment activities of agricultural sector.

Keywords: *investment, agro-industrial complex, innovation, investment resources, agriculture, agricultural policy.*